Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Andrzej Kwinta Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
Agnieszka Malinowska Akademia Górniczo-Hutnicza
Ryszard Hejmanowski Akademia Górniczo-Hutnicza

IV Akademia Kartografii i Geoinformatyki
„Modelowanie czasoprzestrzenne”
Wrocław 22-24 maja 2024r.

Politechnika Wrocławska

Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Roczny przyrost obniżeń do 0.4m/rok
Całkowite obniżenie 12m/100lat

Mexico City

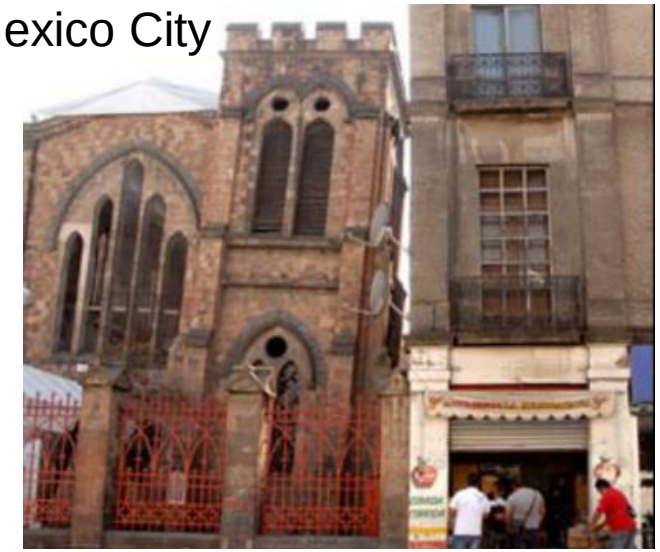

Deformacje nieciągłe Olkusz

Uszkodzenie obiektu Górny Śląsk

Schemat powstawania deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Niecka obniżeniowa na powierzchni

Migracja na powierzchnię

Pustka poeksploatacyjna

Eksploatacja górnicza

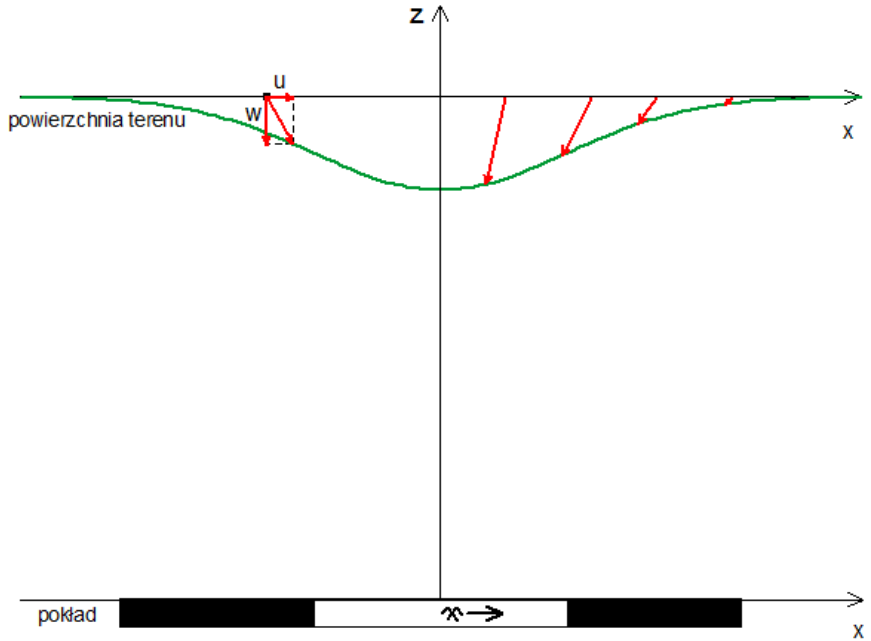

Skutek

Przyczyna

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Czynników determinujące kształtowanie się pola przemieszczeń na skutek eksploatacji górniczej:

- ✓ **Geologiczne** – związane z geometrią złoża oraz budową górotworu,
- ✓ **Geomechaniczne** – opisują zdolność górotworu do przenoszenia wpływów (własności geomechaniczne skał górotworu)
- ✓ **Górnicze** – związane z technologią prowadzenia eksploatacji
- ✓ **Czasowe** – związane z harmonogramem eksploatacji, konwergencją pustki i propagacji przez górotwór

Czynniki Geologiczne

Głębokość eksploatacji	- zasięg oddziaływań
Miąższość nadkładu	- wygładzanie wskaźników
Nachylenie warstw	- odrzutowanie wpływów
Występowanie uskoków	- odcięcie wpływów

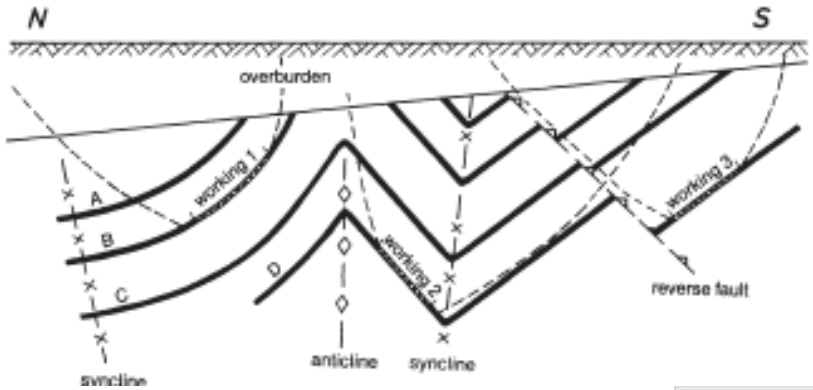

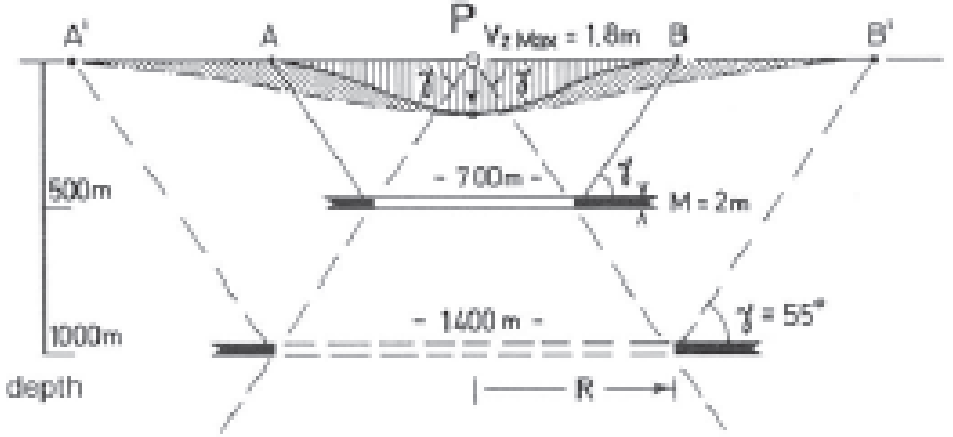

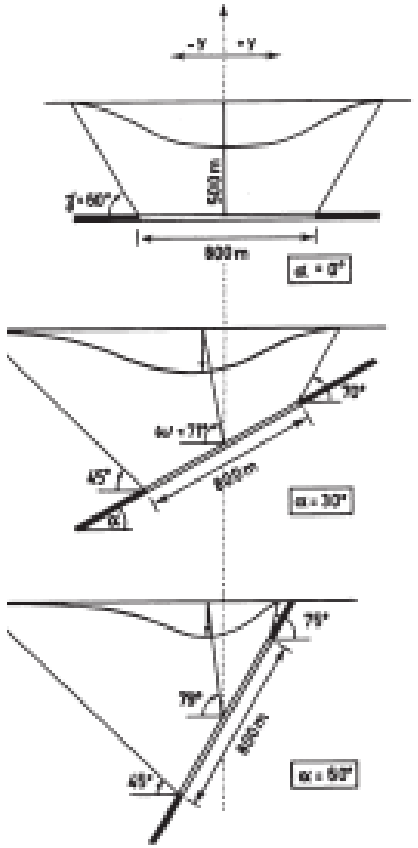

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Czynników determinujące kształtowanie się pola przemieszczeń na skutek eksploatacji górniczej:

- ✓ **Geologiczne** – związane z geometrią złoża oraz budową górotworu (głębokość, miąższość, nachylenie, uskokoki),
- ✓ **Geomechaniczne** – opisują zdolność górotworu do przenoszenia wpływów (własności geomechaniczne skał górotworu),
- ✓ **Górnicze** – związane z technologią prowadzenia eksploatacji (np. geometria pól eksploatacyjnych, system).
- ✓ **Czasowe** – związane z harmonogramem eksploatacji, konwergencją pustki i propagacji przez górotwór

Czynniki Górnicze

Wymiary i kształt eksploatacji

Wzajemne usytuowanie eksploatacji

System eksploatacji

Sposób kierowania stropem

Prędkość eksploatacji

Kolejność wybierania pokładów

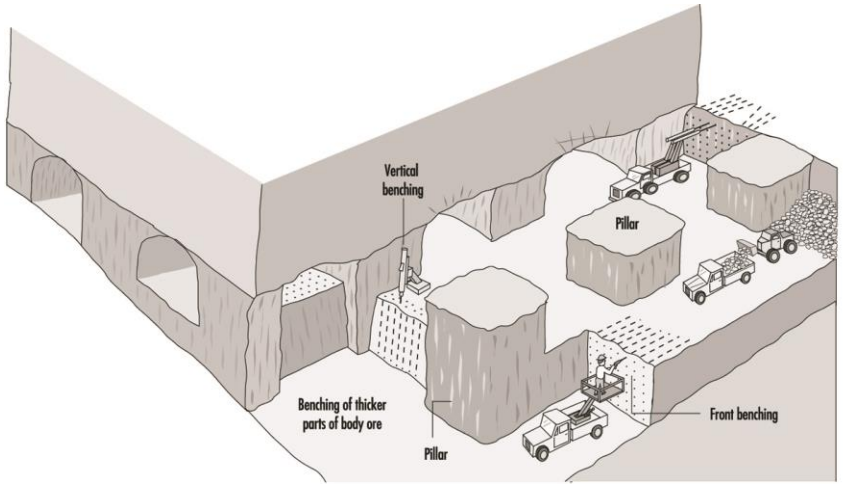

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Czynników determinujące kształtowanie się pola przemieszczeń na skutek eksploatacji górniczej:

- ✓ **Geologiczne** – związane z geometrią złoża oraz budową górotworu (głębokość, miąższość, nachylenie, uskokoki),
- ✓ **Geomechaniczne** – opisują zdolność górotworu do przenoszenia wpływów (własności geomechaniczne skał górotworu),
- ✓ **Górnicze** – związane z technologią prowadzenia eksploatacji (np. geometria pól eksploatacyjnych, system).
- ✓ **Czasowe** – związane z harmonogramem eksploatacji, konwergencją pustki i propagacji przez górotwór

Rozkład przestrzenny stropu piaskowca w rejonie uskoku

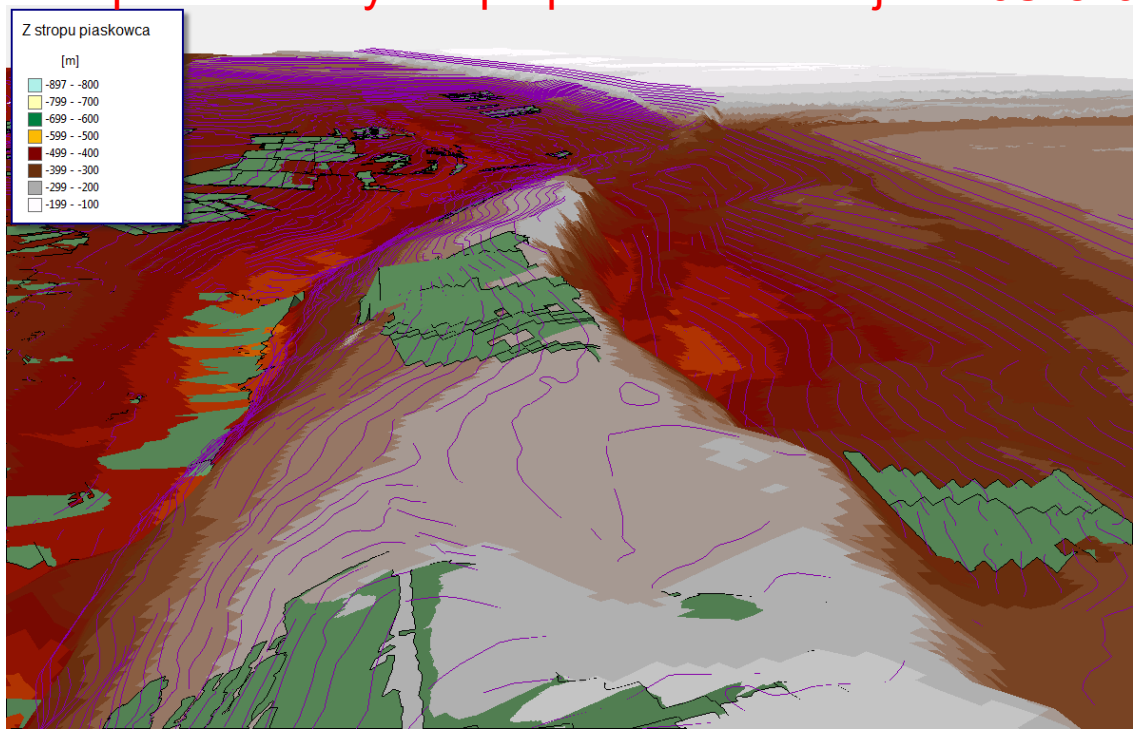

Komory poeksploatacyjne soli

Układ parcel eksploatacyjnych

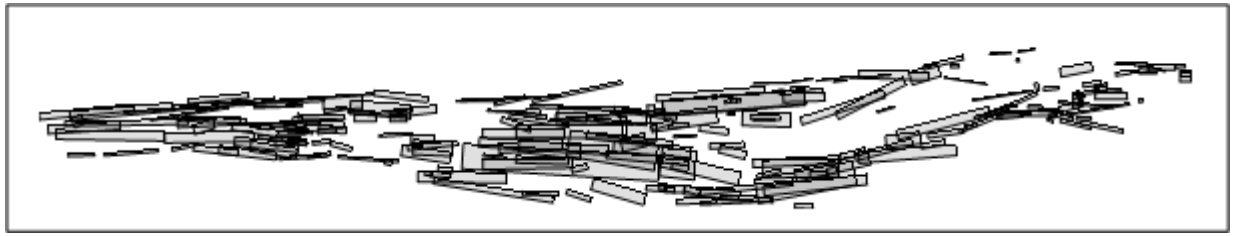

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

W Polsce, w ponad 90% przypadków do modelowania deformacji wykorzystuje się teorię geometryczno-całkową Knothego

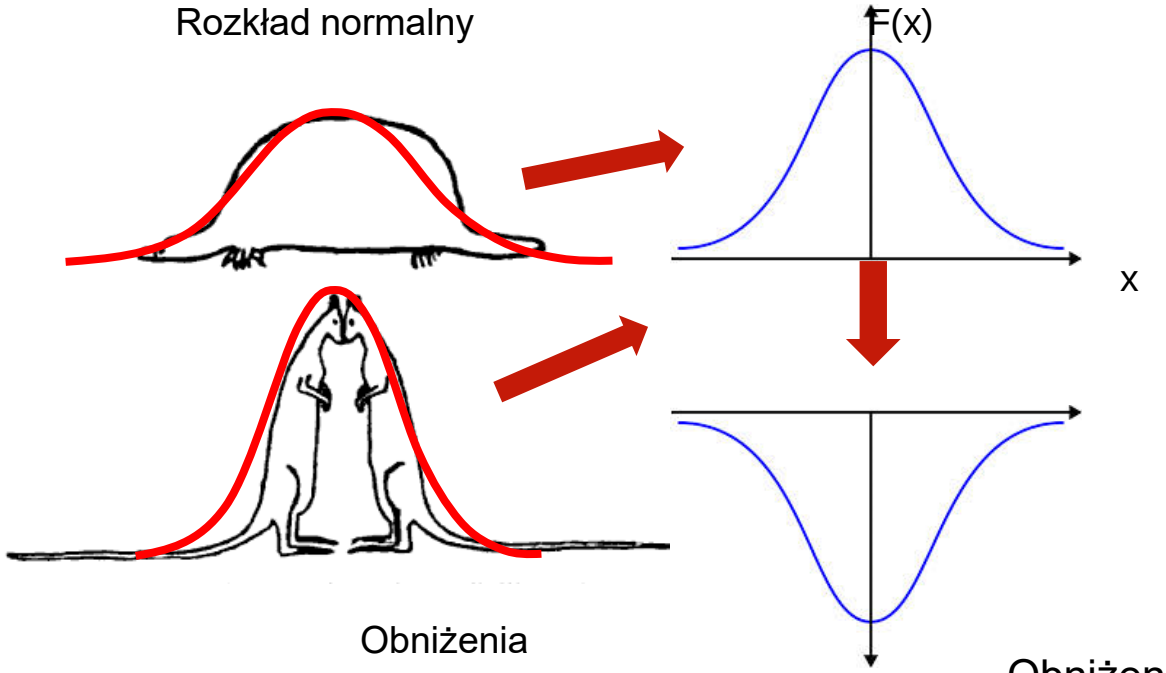

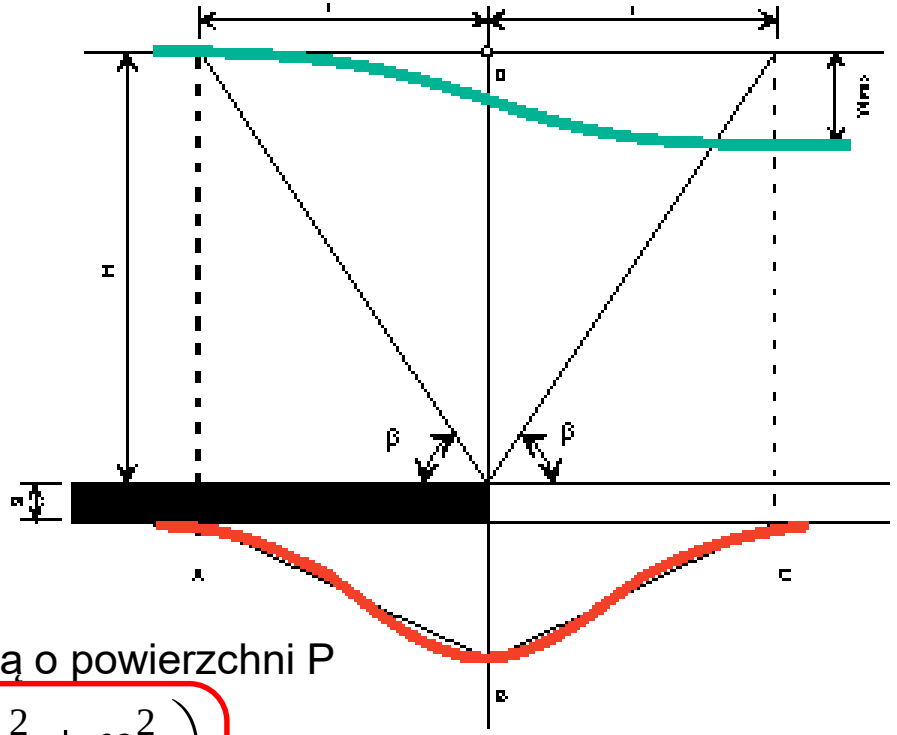

Obniżenie wywołane eksploatacją o powierzchni P

$$w = \frac{w_{max}}{r^2} \cdot \iint_P \exp\left(-\pi \frac{\lambda^2 + \eta^2}{r^2}\right) dP$$

Funkcja wpływów

Wskaźniki deformacji:

- Obniżenia
- Nachylenia profilu niecki
- Krzywizny pionowe
- Przemieszczenia poziome
- Odkształcenia poziome

Przebieg deformacji w czasie

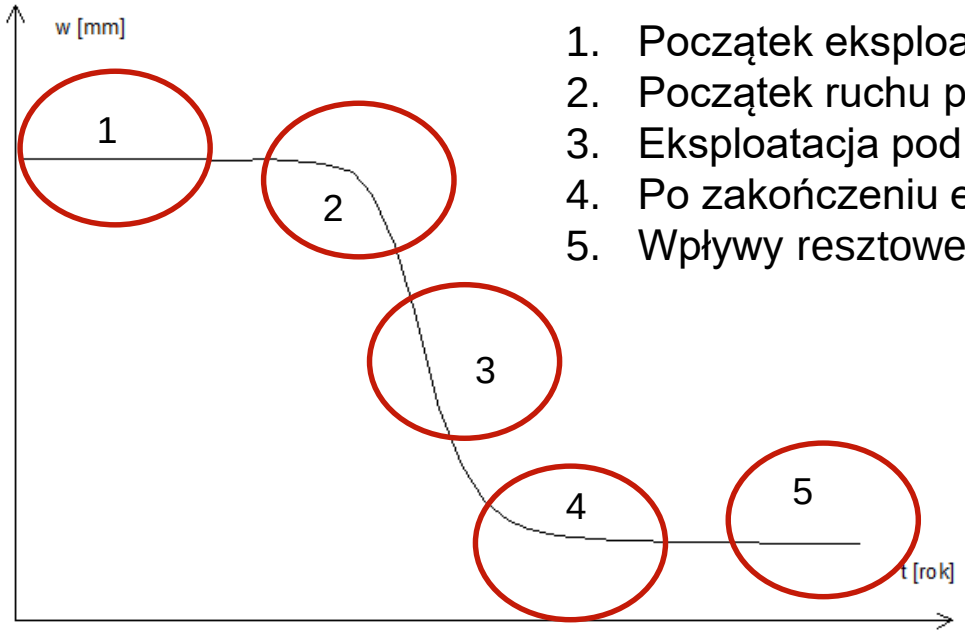

Etapy ruchu punktu w czasie

1. Początek eksploatacji; punkt poza zasięgiem oddziaływania
2. Początek ruchu punktu; maksymalne przyspieszenie
3. Eksploatacja pod punktem; maksymalna prędkość
4. Po zakończeniu eksploatacji; uspokojenie ruchu punktu
5. Wpływy resztowe

Funkcja czasu Knothego

$$\frac{dw(t)}{dt} = c \cdot \left[w^k(t) - w(t) \right]$$

Funkcja czasu Sroki-Schobera

$$f(t) = 1 + \frac{\xi}{c-\xi} \exp(-ct) - \frac{c}{c-\xi} \exp(-\xi t)$$

Przeciętne czasy trwania ruchów dla różnych kopalin

		konwergencja		propagacja	
Nr	Kopalina	min. [Rok]	max. [Rok]	min. [Rok]	max. [Rok]
1	Węgiel kamienny	0.05	0.5	0.1	1.5
2	Ruda miedzi	3	9	0.3	1.5
3	Sól kamienna	60	300	0.6	1.5
4	Ropa, woda, gaz	15	60	0.6	1.5

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Projekt zagospodarowania złoża (PZZ) - dokument określający wymagania w zakresie racjonalnej gospodarki złożem oraz przyjętej technologii eksploatacji sporządzany dla zakładu górniczego na etapie wniosku o przyznanie koncesji na eksploatację danej kopaliny użytecznej. Stanowi obligatoryjny załącznik do wniosku o udzielenie koncesji wydobywczej.

Rozp. Min. Środ. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących projektów zagospodarowania złóż (RMŚPZZ)

§ 2. 1. Projekty zagospodarowania złóż sporządza się w formach opisowej, graficznej i tabelarycznej.

3. Część graficzna projektów zagospodarowania złoża, stosownie do zamierzonego sposobu eksploatacji i rodzaju kopaliny, zawiera:

2) mapę lub mapy sytuacyjno-wysokościowe powierzchni z oznaczeniem przewidywanych zmian powstałych na skutek eksploatacji, oznaczeniem stref i wielkości przewidywanych deformacji terenu, jego przydatności do zabudowy i zagospodarowania;

Kategoria terenu	Wartości wyznaczanych deformacji		
	Nachylenie T [mm/m]	Odkształcenie ε [mm/m]	Promień krzywizny R [km]
0	$\langle 0.0, 0.5 \rangle$	$\langle 0, 0.3 \rangle$	$\langle 40.0, \infty \rangle$
I	$\langle 0.5, 2.5 \rangle$	$\langle 0.3, 1.5 \rangle$	$\langle 20.0, 40.0 \rangle$
II	$\langle 2.5, 5.0 \rangle$	$\langle 1.5, 3.0 \rangle$	$\langle 12.0, 20.0 \rangle$
III	$\langle 5.0, 10.0 \rangle$	$\langle 3.0, 6.0 \rangle$	$\langle 6.0, 12.0 \rangle$
IV	$\langle 10.0, 15.0 \rangle$	$\langle 6.0, 9.0 \rangle$	$\langle 4.0, 6.0 \rangle$
V	$\langle 15.0, \infty \rangle$	$\langle 9.0, \infty \rangle$	$\langle 0.0, 4.0 \rangle$

Prognoza deformacji z zaznaczonymi kategoriami zagrożenia terenu górniczego

Modelowanie i wizualizacja deformacji wywołanych podziemną eksploatacją górniczą

Sporządzenie prognozy deformacji w regularnej siatce kwadratów i w stałym interwale czasu

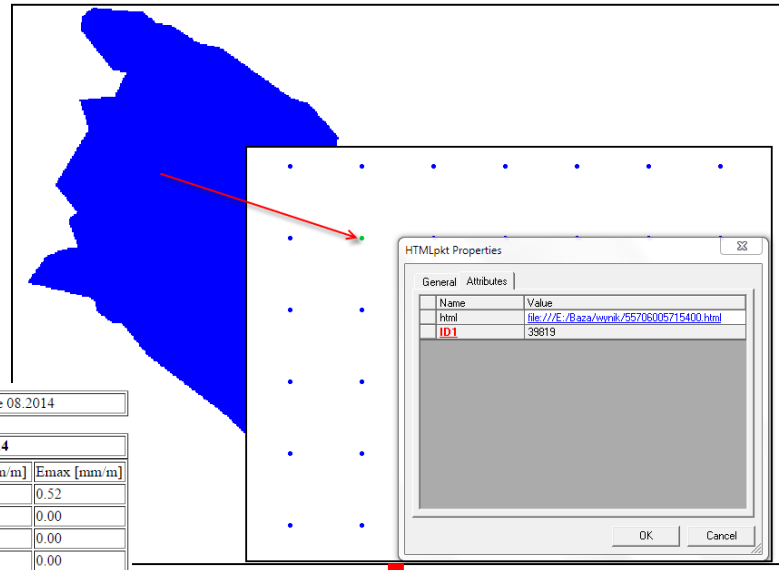

Prognozowane wskaźniki deformacji dla IWEG 2014-20				X : 5698050	Y : 5583000	Obliczenie 08.2014		
(*) UWAGA! wartości promienia krzywizny są orientacyjn								
	Wartości całko			Wartości przyrostowe od 01-01-2014				
Data	W [m]	[mm/m]	(*)Rmin [km]	W [m]	Tmax [mm/m]	(*)Rmin [km]	Emin [mm/m]	Emax [mm/m]
Ekstremalne		0.69	51.0	0.980	1.20	51.0	-0.30	0.52
2014	0.576	0.51	51.0	0.000	0.00	51.0	0.00	0.00
01-01-2015	0.580	0.51	51.0	0.004	0.00	51.0	0.00	0.00
01-01-2016	0.584	0.51	51.0	0.008	0.00	51.0	0.00	0.00
01-01-2017	0.588	0.51	51.0	0.012	0.00	51.0	0.00	0.00
01-01-2018	0.592	0.51	51.0	0.016	0.00	51.0	0.00	0.00
01-01-2019	0.596	0.51	51.0	0.020	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2020	0.600	0.51	51.0	0.024	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2021	0.604	0.51	51.0	0.028	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2022	0.608	0.51	51.0	0.032	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2023	0.612	0.51	51.0	0.036	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2024	0.616	0.51	51.0	0.040	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2025	0.620	0.51	51.0	0.044	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2026	0.624	0.51	51.0	0.048	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2027	0.628	0.51	51.0	0.052	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2028	0.632	0.51	51.0	0.056	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2029	0.636	0.51	51.0	0.060	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2030	0.640	0.51	51.0	0.064	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2031	0.644	0.51	51.0	0.068	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2032	0.648	0.51	51.0	0.072	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2033	0.652	0.51	51.0	0.076	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2034	0.656	0.51	51.0	0.080	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2035	0.660	0.51	51.0	0.084	0.00	51.0	-0.00	-0.00
01-01-2036	0.664	0.51	51.0	0.088	0.00	51.0	-0.00	-0.00

Zadanie na przyszłość:

Generowanie „w locie” mapy przyszłych deformacji dla wybranego rejonu eksploatacji i wybranego okna czasowego z zastosowaniem sztucznej inteligencji

Dziękujemy za uwagę

Andrzej Kwinta Uniwersytet Rolniczy w Krakowie andrzej.kwinta@urk.edu.pl

Agnieszka Malinowska Akademia Górniczo-Hutnicza amalin@agh.edu.pl

Ryszard Hejmanowski Akademia Górniczo-Hutnicza hejman@agh.edu.pl